

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مُعَاوَنَاتِیَخ

یادداشت‌هایی پیرامون
تاریخ اسلام و تاریخ ایران معاصر

مرتضی بریری

دفتر و فروشگاه مرکزی:
تهران، خ انقلاب، خ فلسطین جنوبی، خ محتشم، شماره‌ی ۲۰، طبقه‌ی همکف، واحد ۱
تلفن: ۶۶۴۱۰۰۴۱ (خط ۵) • تلفکس: ۶۶۴۶۸۲۶۳ • کدپستی: ۱۳۱۵۸۴۴۵۴۷
ایستگرام: ghasadakbooks • تلگرام: @ghasadakbooks • فروشگاه آنلاین: www.ghasadakbooks.ir

معاصریت تاریخ

یادداشت‌هایی پیرامون تاریخ اسلام و تاریخ ایران معاصر

مرتضی بریری

مدیر هنری: حسین نیلچیان

اجرای جلد: فریدون حقیقی

صفحه‌آرایی: کارگاه گرافیک قاصدک

زیر نظر شورای بررسی

لیتوگرافی: گلپا • کد: ۰۰/۱۰۴۷

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰ • شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۰۲-۶

کلیه‌ی حقوق چاپ و نشر انحصاراً برای

موسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر محفوظ است.

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

سرشناسه: بریری، مرتضی، ۱۳۶۶-

عنوان و نام پدیدآور: معاصریت تاریخ: یادداشت‌هایی پیرامون تاریخ اسلام و تاریخ ایران معاصر / مرتضی بریری.

مشخصات نشر: تهران: موسسه نشر و تحقیقات ذکر، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۰۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۰۲-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: یادداشت‌هایی پیرامون تاریخ اسلام و تاریخ ایران معاصر.

موضوع: اسلام -- تاریخ Islam -- History

موضوع: اسلام -- ایران -- تاریخ Islam -- Iran -- History

موضوع: ایران -- تاریخ Iran -- History

رده‌بندی کنگره: BP۱۴

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۹۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۳۵۴۷۷

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

فهرست مطالب

- یادداشت حضرت آیت الله محمدجواد مروجی طبسی ۵
پیشگفتاری بر کتاب ۷

فصل اول: تاریخ اسلام

- ضرورت دفاع از ایمان ابوطالب (ع) ۱۳
محمد بن ابی بکر، مصر و حقوق بشر ۲۲
ماجرای حکمیت صفین و مصائب نشناختن ولایت ۳۱
ماجرای مرگ عمروعاص؛ نسبت ما با حاکم برحق چیست؟ ۳۵
اربعین نبود عاشورا فراموش می شد ۴۴
مرگ مروان حکم و مساله «دست های یهودی» در امت اسلام ۴۹
مامون عباسی، شیعه ای امام کش؟! ۵۵

فصل دوم: تاریخ ایران معاصر

- جنگ ما «تاریخ خطی» ندارد؛ «متن» های سال های آتش و خون را دریابیم ۶۰
چرا توهین مکرون به پیامبر اکرم (ص) نقض حقوق بشر است؟ ۶۳
تاملاتی پیرامون فلسفه تشکیل بسیج ۶۷
غرب و مساله پیشرفت تسلیحاتی ایران؛ در فضیلت فخری زاده بودن ۷۱
نقش رسانه ها در مساله مند کردن «مکتب سلیمانی» ۷۷
معارف صیاد؛ چه معرفتی از پیروز میدان های بزرگ نبرد داریم؟ ۸۲
استخراج نظام نامه آزادی مطبوعات از اندیشه های بنیان گذار انقلاب ۹۳
کنکاشی در روایت مقدس و کارکرد تئولوژیک «خواندن» ۹۹

**Paper from well managed forests
and controlled sources**

کاغذ این کتاب از جنگل‌ها و منابع
کاملاً مدیریت شده تهیه شده است.

یادداشت حضرت آیت الله محمد جواد مروجی طبسی

به نام خدای یکتا

خدمت نویسنده محترم جناب آقای آقا مرتضی بریری دام علاه

سلام علیکم

محترماً بعرض می‌رساند

دسته گلی که به ما هدیه کردید بسیار معطر بوده و ما را از هر عطر

دیگری بی‌نیاز کرد.

بخشی از این نوشته را به دقت مطالعه کردم. نوع مطالبی را که در

آن آورده‌اید نشانه علاقه شدید شما به دین و آئین و نشانه دلسوزی

شما به فرهنگ اسلامی است.

بدین جهت من به شما و نوشته پیش رو تبریک گفته، برای سربلندی

و تعالی آن وجود محترم و ارزشمند، برای تقدیم دیگر کارهای

دینی و فرهنگی به جامعه اسلامی دعای خیر دارم.

ان شاء اله موفق و پیروز باشید.

دعاگوی شما

محمد جواد مروجی طبسی

۱۴۰۰/۴/۱۳

بسم نام خدای یکتا
خدمت فریسنده محترم جناب آقای آغا مرتضی بریدی دام عیاله
سلام علیکم
محترماً بعرض می رساند
دسته گل که به ما خدمتیه کردید بسیار معطر بوده و ما را از هر
عطر دیگری بی نیاز کرد.

بخشی از این نوشته را به دقت مطالعه کردم ، نوع مطالبی را
که در آن آورده اید نشان علاقه شدیدی است به دین و آئین
و نشان دلسوزی شما به فرهنگ اسلامی است .
به این جهت من به شما نوشته پیش رو ترکیب گفته ، برای
سرملبندی و تقالی آن وجود محترم دارزشنده ، برای تقدیم دیگر کارهای
دینی و فرهنگی به جامعه اسلامی دعای خیر دارم .
ان شاء الله موفق و پیروز باشید .

دعاگوی شما

محمدجواد مروجه طبیبی

۱۳۴۰/۴/۱۴

پیشگفتاری بر کتاب

تاریخ، علمی مهم و یکه است؛ از همین روی نیز همواره در تمامی قرون و اعصار مدنظر اندیشمندان علوم انسانی بوده است. برخی در باب ارزش و اهمیت این علم تا جایی پیش رفتند که در نظام فکری شان، هستی «هستی» در «تاریخ هستی» خلاصه می شود. مهمترین دلیل ارج و ارزش نهادن بر آن و نظریه پردازی پیرامون این علم به جهت مسئله معاصریت بوده و هست؛ مثلاً به باور میشل فوکو ماهیت هر پدیده تاریخ آن پدیده است. به واقع تاریخ باید بتواند به تبیین لحظه کنونی ما پردازد در غیر این صورت صرفاً دانشی است که به کار گذران وقت و تفریح می آید.

قطعاً مطالعه علمی قرون گذشته، کشف قوانین حاکم بر تاریخ معاصر را در پی دارد؛ به عبارتی، برای ریشه یابی مشکلات فعلی باید به مطالعه علمی اعصار پیشین پرداخت. یکی از مولفه های مهم در فلسفه تاریخ و مطالعه علمی تاریخ، مذاقه و تدقیق پیرامون آن دسته از وقایع و اتفاقاتی است که از هر حیث حائز

اهمیت هستند. از همین نکته است که می‌توان «سیاسی بودن» تاریخ‌نگاری را درک کرد.

تاریخ‌نویسی فعالیتی سیاسی است؛ نه تنها از آن رو که به وسیله سیاست جاری شکل داده می‌شود بلکه به این دلیل که نشر تاریخ جدید، خود یک کنش سیاسی بوده و دارای پیامدهای تاریخی است؛ البته این نیز اشتباه است که ما خود را در درک حقیقت گذشته توانا بدانیم. تاریخ‌نگاران در اصل، تولیدکنندگان دانشی درباره گذشته‌اند نه کاشفان حقیقت آن. (بنگرید به مدخل تاریخ‌گرایی در فرهنگ اندیشه انتقادی، ویراسته مایکل پین) می‌شود چنین برداشتی را هم داشت که تاریخ اتفاقاً فقط برای جهان معاصر کاربرد دارد؛ بدین منظور باید مسئله‌مند سراغ تاریخ رفت تا بتوان از دل آن رویدادها به مطالعه عصر حاضر پرداخت. تئودور آدورنو، فیلسوف آلمانی و از اصحاب مکتب فرانکفورت اعتقاد دارد که آشتی با گذشته به معنای مطالعه جدی گذشته و شکستن طلسم آن از رهگذر عمل شفاف آگاهی نیست، بلکه بیش از هر چیز حاکی از آغازی دوباره و حتی الامکان زدودن امر گذشته از حافظه است.

اما در تمدن و تفکر اسلامی نیز نخستین رشته‌ای که به معنای امروزی، علمی شکل گرفت و تدوین شد، تاریخ بود. از همان سده‌های نخست، متفکرانی با تکیه بر احادیث، جنگ‌ها و روش پیامبر، شروع به سیره‌نویسی کردند. محمدبن اسحاق بن

یسار بن خیار مطلبی از مشاهیر قدما در سیره نویسی، متعلق به قرن اول هجری بوده و از راویان نسل سوم است. او در سیره و به ویژه مغازی (در نقل جنگ‌های پیغمبر مکرم اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) تبخرو ویژه داشت و کتاب نوشت. کتاب سیره یسار بن خیار مطلبی اکنون به عنوان یکی از متون مهم در شناخت زندگانی رسول خدا (ص) مورد استفاده قرار می‌گیرد. نکته مهم و جالب توجه این است که تاکید بر اهمیت علم تاریخ را مسلمانان از اسوه - متن تمدن خود یعنی کلام الله مجید دریافته‌اند. قرآن کریم نیز سرشار از قصه‌های پیامبران و شخصیت‌های موثر بوده که مهم‌ترین کارکردشان ارائه الگو و هشدار است. کتاب آسمانی، قصه را به مثابه تاریخ بیان می‌کند تا مسلمانان از سرنوشت پیشینیان عبرت بگیرند. قرآن کریم در زمینه بیان تاریخ، هم به شخصیت‌ها توجه کرده است و هم به رخدادها؛ از دل همین قصه‌ها است که می‌توان اهمیت حضور فرد در اجتماع انسانی را دریافت. به همین دلیل نیز یکی از زیرشاخه‌های مهم علم تاریخ در تمدن اسلامی «رجال نویسی» و علم رجال بود. بر مبنای اهمیت تاریخ و رجال‌شناسی بود که علم درایه یا حدیث‌شناسی و موضوع‌شناسی نیز پیش آمد و گسترش علم درایه موجب شد تا تاریخ و رجال هم ذیل آن قرار بگیرد. مسئله حدیث به عنوان دومین منبع مهم در نظام معرفت‌شناسی اسلامی اهمیت بسیاری داشت و احادیث نیز منقول از پیشینیان بود، بنابراین برای تمیز میان حدیث

صحیح و حدیث ضعیف یا جعلی ضرورت داشت تا تاریخ زندگانی و شخصیت راویان احادیث مورد بررسی قرار گیرد. همه اینها اهمیت تاریخ در زمینه معاصر و لحظه «اکنون» را برای ما ثابت می‌کند. با توجه به نکاتی که مطرح شد، راقم این سطور در طول چند سال گذشته یادداشت‌هایی را در زمینه تاریخ اسلام و برخی رخدادهای با اهمیت تاریخ ایران معاصر در مهم‌ترین رسانه‌های کشور منتشر کرد. عمده این یادداشت‌ها با توجه به شخصیت‌های مهم تاریخ اسلام و ایران (مثبت و منفی) به مرحله نگارش در آمدند تا بصیرتی را به‌ویژه برای نسل جوان به همراه آورند. پس از انتشار یادداشت‌ها، کامنت‌ها و پیغام‌هایی از سوی صاحب نظران و برخی دوستان مطرح شد که بخشی تشویق نگارنده این سطور بود به ادامه کار و بعضی نیز شامل طعن می‌شد. تعدادی از دوستان نیز درخواست داشتند تا این یادداشت‌ها در قالب کتاب چاپ شود؛ چرا که یادداشت‌ها در رسانه‌های مختلف منتشر شده بودند و یافتن و جست‌وجوی آنها برای مطالعه کار دشواری بود. این نکات سبب شد تا حجتی برای انتشار یادداشت‌ها در قالب کتاب پیدا کنم.

چاپ این یادداشت‌ها در قالب کتاب با ویرایشی جدید و اصلاح برخی غلط‌های تایپی همراه شد. ضمن اینکه یادداشت‌ها در دو فصل تقسیم بندی شدند: تاریخ اسلام و تاریخ ایران معاصر. همانطور که اشاره شد در این یادداشت‌ها یک رویداد تاریخی با

تکیه بر رجال شرح شده و در ادامه آموزه‌ای از آن رویداد برای عصر حاضر نیز ارائه شده است. در کلیت ماجرا اما مخاطب به این نکته نیز خواهد رسید که مطالعه و مذاقه پیرامون تاریخ اسلام می‌تواند ما را به یک معرفت‌شناسی نوین برساند و گره‌های تاریخ معاصر را باز کند.

از مخاطبان عزیز خواهشمندم که این کتاب را به مثابه مشق‌های یک دانشجو در امر تاریخ بدانند. راقم این سطور هیچگاه ادعای تاریخ‌نگاری نکرده و در ادامه نیز نخواهد کرد، چرا که تخصص آکادمیک در آن حوزه ندارد. یادداشت‌های موجود در این اثر تلاشی برای فهم شخصی از تاریخ اسلام بود و انتشار آنها نیز به‌گونه‌ای به اشتراک گذاشتن این فهم است. امید است که صاحب نظران و اساتید گرانقدر با نقدهای خود نویسنده این سطور را متوجه کاستی‌های نگاهش به تاریخ بکنند.

مرتضی بریری

مرداد ماه ۱۴۰۰